

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

13356

13357

13358

13359

13360

342

W-23

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Ո Յ

1860

Գր. Ն. Կոխ (3. 27 - Տրեխախան)

7400

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. ՄԱՏԹԵՈՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԿԱԹՈՂՆԻԿՈՍԻ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍԻ

Տ. ՍԱՐԳՍԻ ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

7908-57

Յ Ա Ն Կ

ԿԻՆՈՎԱՆ ԸՄԱՋՐՈՒՄԷ	5
ԴԱՌԻ ԸԾԵՂԻՆ. Ազգային վարչութիւն	7
1. Կեդրոնական վարչութիւն	40
ա. Ազգային ընդհանուր ժողով	40
բ. Պատրիարք	42
գ. Ազգային կանոնական ժողով	44
դ. Ազգային քաղաքական ժողով	45
է. Ազգային Ռուսական խորհուրդ	46
զ. Ազգային Տնտեսական խորհուրդ	47
կ. Ազգային Եւրոպական խորհուրդ	49
ը. Ազգային Գաղութանական խորհուրդ	20
թ. Թուրքական խորհուրդներ	24
Ճ. Ազգային Գիտ. ակադեմիան	22
2. Գաւառական վարչութիւն	24
ա. Գաւառական ընդհանուր ժողով	25
բ. Առաջնորդ	25
գ. Գաւառական ժողովք և խորհուրդք	26
ԴԱՌԻ ԵՐԿՈՐԻ. Ազգային սուրբ	26
ԴԱՌԻ ԵՐԿՈՐԻ. Ընդհանուր ընտրութիւն	27
ա. Ընտրական օրէնք } 1. Ընտրողութեան օրէնքներ	27
} 2. Ընտրելիութեան օրէնքներ	28
բ. Ընտրութիւն էրեւոյնականաց	29
գ. Ընտրութիւն Պատրիարքի	35
դ. Ընտրութիւն Առաջնորդաց	57
է. Ընտրութիւն ժողովականաց և խորհրդականաց	37
ԴԱՌԻ ՉՈՐԹՈՐԻ. Ներքին կանանց բաժինը ազգային ժողովոց և խորհրդաց	39
ա. Պաշտօնական կանանք	39
բ. Արեւական կանանք	40
ԴԱՌԻ ԼԻՆԿԵՐՈՐԻ. Վերաբնմտութիւն Սահմանաց բաժին	42

104

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ե Յ Ո Յ

1860

Պատրիարքական կնքով չը վաւերացեալ օրինակաց ճշգրտութիւնը երաշխաւորեալ չէ :

ԱՐԳՆԵՆ

ՍԵՏՄԵՆԵՊՐՈՒԹԻՆՆ

ՀՈՒՆԵՆՆԵՆ ՍԵՐՈՒՆԻՐ

Ե.

Արգն ամեն մէկ անհատը առ Ազգը պարտաւորութիւններ ունի. Ազգն ալ իր կողմէն առ ազգային ամեն մէկ անհատ պարտաւորութիւններ ունի. դարձեալ ամեն մէկ անհատ իրաւունքներ ունի Ազգէն և Ազգն անհատներէն :

Այս պարտիքներն որոշող և այս իրաւունքները հաստատող իշխանութիւնը ազգային Վարչութիւն կը կայնի, որում Օսմանեան Տէրութենէն յատուկ արտօնութեամբ յանձնեալ է Տաճկաստանի Հայոց Ներքին գործոց անօրէնութիւնը :

Բ.

Ազգային Վարչութիւնը հիմնեալ է իրաւանց ու պարտեաց սկզբունքին վրայ, որ արդարութեան սկզբունք է. իր սլօք ձայնից բազմութեան մէջ կը կայանայ, որ օրինաւորութեան սկզբունք է : Վնեայն անօրէնութիւն ազգային որ չ'է համաձայն սոյն սկզբանց, իշ արդար է և ոչ օրինաւոր :

Գ.

Ազգն ու ազգային Վարչութիւնը փոխադարձ պարտիքներով կապված են իրարու հետ :

Վզգայնոց պարտականու թիւնն է՝ Վզգին պիտայիցը պահանջած ծախքերուն մասնակից ըլլալ իւրաքանչիւրը իր կարողութեան շահովը, Վզգին խնդրած ծառայութեանցը յանձնառու ըլլալ, և ազգային Վարչութեան ըրած անօրէնութեանցը ազգասիրաբար հնազանդիլ:

Ե.

Վզգային Վարչութեան պարտականու թիւնն է՝ Վզգին բարոյական, մտաւորական և նիւթական պիտայիցը հոգ տանիլ, Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ դուռնու թիւնն ու աւանդութիւնները անխախտ պահել, մարդկութեան հարկաւոր եղած անհրաժեշտ գիտելեաց ուսումը Վզգին ամեն աստիճանի թէ մանչ և թէ ազգիկ աղայոց հաւասարապէս ծառայել, ազգային հաստատութիւնները պայծառ պահել, Վզգին հասցնելները օրինաւոր կերպով աւելցնել և ծախքերը խնայաւորութեամբ անտեսել, Վզգին ծառայութեանը մշտնաջանացնել և նուիրեալ անձանց կացութիւնը բարելաւել և ապագան անդորրել, կարտաւելցնել խնայել հայրաբար, ազգայնոց մէջ ծագած վեճերը արդարութեամբ խաղաղել, և վերջապէս Վզգին բարեկարգութեանն ու յառաջագիտութեանը աշխատութիւնը շարունակել:

Զ.

Վհան պառտականութիւնները կատարելու և իրաւունքները ապահովելու գիտմամբ է որ Վզգը հետեւեալ կերպով կը սահմանադրէ զազգային գործոց վարչութիւնը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ-Ը--Ի--Ն

1. Վարձրագոյն Վրան շնորհած արածնութեանը համեմատ՝

Վզգային Վարչութիւնը երեսփոխանական է :

Վզգը ընդհանուր ժողովով մը կը ներկայանայ և անոր միջնորդութեամբ կը վարէ զազգային իշխանութիւնը :

Վնդհանուր ժողովը՝ Վզգին ընդհանրական գործոց անօրէնութիւնն իրեն պահելով, սովորական գործոց վարչութիւնը երկու ազգային ժողովներու կը յանձնէ : կրօնական գործոց մասը՝ Վրօնական ժողովի մը, քաղաքական գործոց մասը՝ Վազաքական ժողովի մը : իսկ խառն գործոց անօրէնութիւնը՝ այս երկու ժողովոց առժամանակեաց մէկ տեղ գալովը ձեւացած խառն ժողովին կը յանձնէ :

2. Վզգային վարչութիւնը՝ աշխատութեանց բաժանումը բարեկարգութեան առաջին պայման բռնելով, ազգային գործոց մէջ տեսչութիւնն ու մասակարարութիւնը իրարմէ կը զատէ երկու կարգ խորհուրդներու միջոցով :

Տեսչութեան համար՝ ազգային գործոց գլխաւոր մասերուն յատկացեալ շորս ազգային խորհուրդ կը հաստատէ, որ են՝ Ուսումնական խորհուրդ, Տեսչական խորհուրդ, Աշխատական խորհուրդ, Վարտատանական խորհուրդ, և վաւերագործութիւնն իրեն պահելով այս խորհուրդներուն իւրաքանչիւրին ձեռնհասութեանը կը յանձնէ ազգային գործոց այս իւրաքանչիւր մասին տեսչութիւնը :

Մատակարարութեան համար՝ Պոլսի մէջ թաղա-
 կան խորհուրդներ կը հաստատուէ թաղին եկեղեցւոյն
 անուամբը, և անոնք մէկ թաղին անգլական դպրոց և
 հաստատութեանց մատակարարութիւնը իր թաղական
 խորհրդին կը յանձնէ, Ազգային խորհրդոց անուան-
 թեանը տակ:

3. Ազգային վարչութեան պաշտօնական գրութի՝
 Պոլսի Պատրիարքին է, և կեդրոն՝ Պոլսի Պատրիարքա-
 րանը:

Ազգային ժողովներն ու խորհուրդները իրենց գը-
 ռութի աննկարգ Ազգային Պատրիարքը՝ Պոլսի մէջ ազգային
 Այլաբնութեան կեդրոնական մասը կը կազմեն, որոց ին-
 խանութիւնը բոլոր Տաճկաստանի Հայոց վրայ կը
 տարած վիճակով:

4. Ազգային կեդրոնական Այլաբնութիւնը Տաճ-
 կաստանի անաղնորդանիստ գումարներուն մէջ կը ներ-
 կայանայ Վաւաւական ժողովներով, որոնք Պոլսի գումար
 Ազգային վարչութեան գումարական մասը կը կազմեն
 որոց պաշտօնական գրութի՝ վիճակին Անաղնորդն է, և
 կեդրոն՝ անգլին Անաղնորդարանը:

5. Վաւաւական վարչութիւնը նոյն փոխադարձ
 պայտակար կապով է գումարանակ ազգայնոց հետ,
 ինչպէս կեդրոնական Այլաբնութիւնը ընդ հանուր ազգայ-
 նոց հետ, և իրեն յարապոյց պիտի թանկ ըզ կեդրոնա-
 կան Այլաբնութիւնը:

6. Վաւաւական վարչութիւնը անաղնորդանիստ
 քաղաքներու մէջ կրօնական և Վաղարշական ժողովներ
 կը հաստատուէ և անոնց կը յանձնէ գումարին կրօնական
 և քաղաքական դպրոց անուան թիւնը:

Այս ժողովները քաղաքին թաղերուն մէջ թաղա-
 կան խորհուրդներ կը հաստատուեն իրենց վերատեսչու-
 թեանն ու համարաւորութեանը տակ և անոնց ձեռքով
 կը մատակարարեն անգլական դպրոցը, նոյն քաղաքի-

բաւ թիւ նեկ բով որով կը վարձին Արեգ քանական ժողով ներքը Պոլսի Թաղական խորհրդոց հետ :

Նսնմանոցէս իրենց մեքանակաւ թեանն ու համարաւ առ թեանը սակ Թեմական խորհուրդներ կը հաստատեն , և ասկէն մէկ թեմին ակզական գործոց և հաստատաւ թեանց մասնակարարաւ թիւնը իր Թեմական խորհրդին կը յանձնեն :

Պատմութիւն

7. Իւրաքանչիւր ժողով և խորհուրդ իր մասին մէջ ձեռննհաս է համարատաւ թեան պայմանով :

Իսկ առական վարչաւ թեան մէջ Թաղական ու Թեմական խորհուրդները համարատաւ են Իսկ առական ժողովներուն : Իսկ առական ժողովները համարատաւ են գաւառական Վեդհանուր ժողովներուն : Իսկ առական վարչաւ թիւնը կեդրոնական Վարչաւ թեան համարատաւ է , և Վեմերոցը Պատրիարքին :

Արեգ քանական վարչաւ թեան մէջ Պոլսի Թաղական խորհուրդները համարատաւ են ազգային Տեսուչ խորհուրդներուն ըստ իւրաքանչիւր մասին : Տեսուչ խորհուրդները համարատաւ են ազգային Վարչական ժողովին՝ բաց ի Վաստատանական խորհուրդէն որ համարատաւ է Իսկան ժողովին :

Արեմական ու Վարչական ժողովները և Պատրիարքը Վեդհանուր ժողովին համարատաւ են :

Վեդհանուր ժողովը բարոյապէս պատասխանատաւ է Ազգին առջեւ :

(Յարմիրութիւն)

8. Ազգային վարչաւ թեան Ազգին հետ , Արարատեան մայր Աթոռին հետ , Բարձրագոյն Արան հետ ունեցած յարաբերաւ թիւնները սակ ինչպէս ինչ հիմնեալ պիտի ըլլան :

Միջին և ազգայնաց հեռ՝ միշտ հայրասրար վարովիչ :
 Մարտատեսան մնայր Մթաթին հեռ՝ աւանդապահ
 մնայր միշտ նայն յարարերու թեանց սրանցմով նախնեաց
 մե անախ կապվան են իրարու հեռ Միջին ու Մթաթ :
 Ի . Վրան հեռ՝ թե Միջին և թե ազգայնաց կրօնա
 կան ու քաղաքական իրու ու նքնեքք պահպանելու
 համար Տէրու թեան պաշտպանու թիւնը խնդրել , և
 Միջին հպատակու թիւնը հաւատարիմ պահել առ
 Տէրու թիւնը :

Այն յարարերու թեանց միջնորդ Պատրիարքն է :

Ի . ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ա . Ազգային Ընդհանուր Խոցոյ

Գ . Ազգային Մեղհանուր Ժողովը կը բաղկանայ 220
 ազգային երեսփոխաններէ սրանցմէ 160—ը Պօլսի Թա
 զերու և եկեղեցեաց կողմէն ընտրելու , և 60—ը առաջ
 նորդանիստ դաւաաներու և կողմէն ընտրելու :

Մեղհանուր Ժողովին մէջ ազգային երեսփոխանաց
 անդամակից են .

Վրի՛ ազգային կեդրոնական Վարչութեան նա
 գամնեքն՝ Արմենական ու Քաղաքական Ժողովներու և
 և շորս Տեսուչ Խորհուրդներու և անդամնեքն ու թա
 զական Խորհուրդներու և ստանապետնեքն :

Այս կարգի անդամնց թիւը իբր 100 է . բայց
 այս թիւը երեսփոխանաց թիւին վրայ ճշդիւ չը կրնար
 աւելցովի , վասն զի ասանց մէջ արդէն երեսփոխան
 ընտրվաններ ալ կրնան գալիլ :

Վրկրորդ՝ Ազգին կամ Տէրու թեան ծառայութեանը
 մէջ գլխաւ սր պաշտօնով մը պատուելալ անձինք սրանց ար
 Ժանաւ սրու թիւնը Ազգին կամ Տէրու թեան կողմէն

վկայեալ կը համարվի. ինչպէս ե՛ն Վիկեզեցական գասէն՝ Պոլիս գախաչ եպիսկոպոսաները . Պոլիս եկեղեցեաց քարոզիչ վարդապետներն աւ աւաղ երեցները . Աւսու մեական գասէն՝ ազգային մասուննադ իրներ , վկայեալ բժիշկներ , գլխաւոր գոտատուներ , ըրազբու պետներ . Վաղարշական գասէն՝ վերին պաշտօնաւորաց աստիճանակիցներ , արքունի ժողովաց անդամներ , Վ՝ Վրան գլխաններու ն մէջ անօրէններ և Թարգմանապետներ , ազգային կամ արքունի հաստատութեանց մէջ անօրէններ , աւսու մեակապետներ . Օ ինու պրական գասէն՝ վերին բարայից աստիճանակիցներ :

Այս կարգի անդամաց թիւն ալ չը կրնար ճշտովի վերոյիշեալ պատճառով . բայց իբր ըսկզբու նք՝ այս երկու կարգի անդամաց բաժանեցակի թիւը երբէք չը պիտի հաւասարի երեսփոխանաց թիւին (1) :

10 . Մեզ հանուր ժողովը է՛ն շատը 400 է՛ն աւելի անդամ չը պիտի ունենայ , և քանի որ երեսփոխանաց մեծազոյն մասը այսինքն 111-ը գանձ ներկայ չ'ըլլայ , նիստ չ'ը պիտի կարենայ ընել :

11 . Մեզ հանուր ժողովին պաշտօնն է՝ Վղգին կողմէն երեսփոխանու թեակը ազգային բարձր պաշտօնաւորները ընարել , Վղգային ժողովները կարգել , անանց վարչութեանը համարաւոր ըլլալ , և ազգային ծանր կամ ընդհանրական գործերը վճարար անօրինել :

Իր պարտաւորութիւնն է՝ ազգային Վահմանադրութեան ըսկզբու նքները անխախտ պահել և անանց տրու մեղքութեանցը համեմատ վարովի :

12 . Մեզ հանուր ժողով կը գումարովի .

Ղախ՝ կանոնաւորապէս ամէն տարի մարտ ամսին

1 Այս յօդուածը վերաբնակե երբ թէ ազգային և թէ ճեքութեան պաշտօնաւորաց թիւը այն աստիճան աւելնայ որ անկարելի ըլլայ այն հաւաստութիւնը պահել :

վերջերք ազգային Վարչութեան տարեկան ընդհանուր համարաձայնութիւնը մտիկ ընելու, ազգային ժողովականաց կէսին ընտրութիւնն ընելու և ազգային տարեկան տարբին անտէնութիւնը հաստատելու համար: Այն տարեկան նիստին մէջ վարչութեան անդամները՝ տարբի խնդիրէն զատ՝ միւս խնդիրներուն մէջ խօսք միայն ունին և ոչ բուէ:

27. Արժու գիտաբնարութեան մասնակից ըլլալու համար:

37. Արուսազէմաց և Պարսի Պատրիարքաց ընտրութեանը համար:

47. Արանական ու Քաղարական ժողովաց մէջ կամ Պատրիարքին ու ժողովաց մէջ պատահած անհամաձայնութեանց համար: Այն պարագայից մէջ ալ Վարչութեան անդամները խօսք միայն ունին և ոչ բուէ:

57. Ազգային Սահմանադրութեան վերաբնեւութեանը համար:

Այլ վերջապէս արտաքոց կարգի պատահած այն պիտի ծանր խնդիրներու համար զորոնք Ազգային ժողովները Նոգհանուր ժողովով սրտելէ հարկաւոր դատեն:

13. Նոգհանուր ժողով կը հրաւիրեն, եւսի՝ Պատրիարքը՝ Ազգին կողմէն, Երկրորդ՝ Նոգհանուր ժողովին ատենապետը՝ սոյն ժողովին գիւտնին կողմէն, Երրորդ՝ Արանական կամ Քաղարական ժողովին ատենապետները՝ սոյն ժողովաց կողմէն:

Բ. Պատրիարք

14. Պատրիարքը Ազգային ժողովաց Նախագահն է և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ:

15. Պատրիարքը իրեն Եկած ատեն գործ՝ ոչ

ժողովին ձեռնհասութեանը սակ է նէ՛ նայն ժողովին քննութեանն ու որոշմանը պիտի յանձնէ, և ազգային որոշմանց մէջ իր պաշտօնական գրութիւնքը անվաւեր պիտի համարվին եթէ ձեռնհաս ժողովին կողմէն ալ կնքեալ կամ ստորագրեալ չ'ըլլան. իսկ երբ ըստիպողական գործ մը պատահի որոյ անօրէնութիւնը չը ներքէ սպասել մինչև ժողովոց գումարման օրը և արտաքոյ կարգի ժողով գումարել կարելի չ'ըլլայ, Պատրիարքը կրնայ ինքնին անօրինել՝ պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով, բայց եզելութիւնը կանոնաւոր կերպով միշտ արձանագրել տարով ձեռնհաս ժողովին պէտք է որ խնայել առաջիկայ նխախնի մէջ զանի վաւերացնել տալու համար:

16. Պատրիարքը իր բացաւայտութեան ստե՛ն Ազգային ժողովներու մէջ տրամ արշու՛մ մը չ'ըստարարած՝ իրաւունք ունի գիտօղութիւն ընելու և խնդիրը կրկին քննութեան առնել տալու. իսկ երկրորդ արշումէն ետքը պարտաւորեալ է ստորագրելու՝ եթէ այն արշումը Սահմանագրութեան արամագրութեանցը անհամաձայն չը գտնէ:

17. Պատրիարքը իրաւունք ունի Սահմանագրութեան արամագրութեանցը համեմատ չը վարվող ազգային գործակալ մը, այսինքն՝ եկեղեցական մը, վարժապետ մը, եկեղեցւոյ, վանքի, գաղտնաւոր կամ հիւանդանոցի մատակարար մը, իր պաշտօնէն հանելու կամ արգիլելու առաջարկութիւն ընել որում որ անկ է:

18. Պատրիարքը իրաւունք չ'ունի Ազգային ժողովները կամ խորհուրդները ինքնին լուծելու. բայց երբոր տեսնէ թէ այն ժողովները Սահմանագրութեան հակառակ ընթացքի մը մէջ են, առջի անգամին՝ անոնց տեսնացեալին հետ կը բանակցի բացառութիւն ուղելու համար. երկրորդին՝ գրով խնայ կուտայ նայն ժողովին իր ապօրինաւոր ընթացքը և ի կարգ կը հը-

բաւ իրեւ զանի . իսկ երբարդ ին՝ Մեղհանուր ժողով կը կաշէ եթէ ամբաստանելին Մղղային ժողովներէն մէկն է, կամ Վաղարշահան ժողովին կը գիտէ եթէ խորհուրդներէն մէկն է, և պատճառներն խնայնելով ամբաստանեալ ժողովին լուծու մը կը պահանջէ :

19. Պատրիարքը աղղային սնտու կէն իրեն յաւկացեալ ամասիան մը պէտք է ունենայ, և Պատրիարքարանին ներքին մասակարարութեան պահանջած ծախքը իր վրայ ըլլայ :

Գ - Աղղայի կրօնիկսն Իոցոյ

20. Կրօնական ժողովք 14 բանիբուռն եկեղեցաւհաններէ կը բաղկանայ :

21. Կրօնական ժողովին պաշտօնն է՝ աղղային կրօնական գործոց ընդհանուր տեսչութիւնը :

Իր պարտաւորութիւնքն են՝ Մղղային մէջ կրօնական զգացու մը զարգացնել, Հայաստանեայց Ա. Ա. կեղեցւոյ գաւանտութիւնն ու աւանդութիւնքը անխափա և անարատ պահել, եկեղեցեաց և եկեղեցաւհանաց բարեկարգութեանը հակել, քահանայից կացութիւնը լուսնելու և ապագան անգործելու հոգատել, արժանաւոր ու բանիբուռն եկեղեցականներ հասցնել, և Մղղային մէջ ծագած կրօնական վէճերը քննել ու լուծել :

22. Արբ պատահի կրօնական այնպիսի ծանր ինդիր մը զոր Կրօնական ժողովք չը կարենայ լուծել, Մեղհանուր ժողովին բաղնական գալօղ եկեղեցականաց հեռահամագու մար ժողով պիտի կազմէ . եթէ այն համագու մար ժողովն ալ իր ձեռնհասութեանէն վեր գատէ ըզ խրեւ գիրք : Արարատեան Մայր Աթոսին պէտք է գիտէ :

23. Թէ մայրաքաղաքիս և թէ գաւառներու մէջ վարդապետի և քահանայի ձեռնաց բութեան հրամանք Կրօնական ժողովէն կը տրվի :

24. Վանի որ եկեղեցւոյ մը ժողովուրդը աւելի քահանայի մը հարկաւ որու թիւնը չբոլորացաւ և թաւ զահան խորհրդին միջնորդութեամբը չբխնդրէ, նոյն թաղին եկեղեցւոյն համար քահանայի ձեռնադրութեան հրաման չը պիտի տրվի :

25. Պոյսի եկեղեցւոյ քարապիշ վարդապետներն ու աւագերէցները Արժանահան ժողովը կ'որոշէ, և Պատրիարքը կ'անուանէ :

26. Արժանահան ժողովին սրբազան սրարտաւ որութիւնն է հակել որ՝ հոգեւոր պաշտօնները ձրի կատարվին և հոգեւոր պաշտօնեացք եկեղեցիէն ապրին :

Գ. Ազգային Քաղաքական Խնդր

27. Քաղաքական ժողովը 20 քաղաքացեալ աշխարհականներէ կը բաղկանայ :

28. Քաղաքական ժողովին պաշտօնն է՝ ազգային քաղաքական գործոց ընդհանուր վերատեսչութիւնը :

Իր պարտաւորութիւնն է՝ ազգային խորհուրդներուն կողմէն իրեն մասաւջիւստ ազգօգուտ առաջարկութիւնները ու չի ուշով քննել և կարեւորութիւնը յայտնրվելէն ետքը հաստատել զանոնք և անոնց գործադրութեանը արգելքները՝ եթէ կան՝ բառնալու հոգ տանիլ, և Վրդին բարեկարգութեանն ու յառաջագիտութեանը ըստ ամենայնի փոյթ ունենայ :

29. Քաղաքական ժողովը իրեն եկած գործերը՝ որ խորհրդին վերաբերեալ է նէ, նոյն խորհրդին քննութեանը պէտք է յանձնէ, և անոր կարծիքը շատ ան չը անօրինէ :

30. Քաղաքական ժողովը կրնայ՝ բանաւոր պատճառով մը՝ չը հաստատել կամ ետ ձգել խորհրդի մը ըրած որոշումը, բայց՝ անոր ձեռնհասութիւնը յարգելով՝ չը պիտի կարենայ նոյն որոշման ներհակ որոշում և գործադրութիւն ընել :

31. Քաղաքական ժողովք իրաւունք չ'ունի զ՝ազային խորհուրդներէն մէկը լուծելու, քանի որ Սահմանադրութեան տրամադրութեանցը հակառակ ընթացքի մէջ չը տեսնէ զանի. իսկ եթէ պատահի այսպիսի պարագայ մը, առջի անդամին՝ անոր աստեղանգեւան բացատրութիւն կ'ուզէ, երկրորդին՝ գրով խնայ հաւասար խորհրդին և կարգի կը հրաւիրէ զանի, իսկ երրորդին կը լուծէ. բայց Մեզհանուր ժողովին արժեքուտարեկան տեղեկագրին մէջ այս լուծման պատճառները պէտք է որ բացատրէ:

32. Արդ պատահի քաղաքական այնպիսի ծանր խնդիր մը զոր քաղաքական ժողովք իր ձեռնհասութեանէն վեր դատէ, Մեզհանուր ժողովին պէտք է որ գիտէ:

Է. Ազգային Ուսումնական Խորհուրդ

33. Ուսումնական խորհուրդը 10 ուսումնական աշխարհականներէ կը բաղկանայ:

34. Ուսումնական խորհրդին պաշտօնն է՝ ազգային դաստիարակութեան ընդհանուր տեսչութիւնը: Իր պարտաւորութիւնքն էն՝ ազգային վարժարանաց բարեկարգութեանը հսկել, ազգային դաստիարակութեան ընդհանուր հիմնադիր մը և դպրոցական կանոններ հաստատել, և անոնց համեմատ՝ ազգային վարժարանաց մէջ միօրինակ ընթաց մը սրտել թէ ուսման և թէ ուսուցման, սկզբնական գիտելեաց ուսումը ծառայել, աջ կանց դաստիարակութեանը յատուկ կերպով հոգ տանել, այն նպատակով հաստատեալ ընկերութեանց խրախոյս տալ և ձեռնառու ըլլալ, ազգային դաստիարակաց կացութիւնը լուցնելու և ազագան անդորրելու խնամ տանել, Մզգին մէջ բանխուծ դասատուներ հասցնելու և դպրոցաց ընտիր դասագիրքներ պատրաստելու փոյթ ունենալ:

35. Ուսումնական խորհուրդը պէտք է իր կողմէն

ամենայն ինչ և գործ գնէ որ՝ թէ Պօլսի և թէ գաւառներու մէջ ամեն թաղ սկզբնական դասախարակութեան գործոցներ ունենան, նոյնպէս Պօլսի և քաղաքներու նիստ քաղաքները մէյնիկ ազգային ուսումնարան ունենան դասական ուսմանց համար: Այս ուսումնարանէն վիպականով կ'ենլնեն աշկերանները, և մասնաւոր ուսմանը ընօգնութեամբ գաւառաւորութեան վիպագիրը ալ կը սրվի:

36. Աւսումնական խորհուրդը կ'որոշէ ազգային վարժարանաց մէջ ընդունվելու դասագիրքներն ու դասառուները: Իսկ քրիստոնէական վարդապետութեան դասագիրքն ու դասառուն Արժանական ժողովէն պէտք է որ խնդրէ:

37. Աւսումնական խորհուրդը կը նախագահէ ազգային վարժարանաց տարեկան քննութեանը, իսկ քրիստոնէական վարդապետութեան մասին քննութիւնը Արժանական ժողովին ձեռքը կ'ըրայ:

Ը. Ազգային Տնտեսական Խորհուրդ

38. Տնտեսական խորհուրդը 10 անտեսագէտ աշխարհականներէ կը բաղկանայ:

39. Տնտեսական խորհրդին պաշտօնն է՝ ազգային հաստատութեանց և կայրանոց մատակարարութեան ընդհանուր տեսչութիւնը:

Իր պարտաւորութիւնն է՝ սոյն հաստատութեանց պայծառութեանն ու բարեկարգութեանը հոգ տանիլ:

40. Տնտեսական խորհուրդը վանօրէից և հիւանդանոցի համար մասնաւոր հոգաբարձութիւններ կը հաստատէ և անոնց միջնորդութեամբ կը մատակարարէ զայս հաստատութիւնները:

41. Վանօրէից հոգաբարձութիւնը եօթ հոգիէ կը բաղկանայ, որոնց երեքը եկեղեցական և չորսը աշխարհական:

7808.57

Տնտեսական խորհուրդը կ'ընտրէ զայս հոգաբարձուները և Քաղաքական ժողովին հաւանութեամբը Պատրիարքը կ'անուանէ :

42. Սանտէից հոգաբարձութեան նպատակը պիտի ըլլայ սոյն հաստատութեանց եկամուտներն ու հասոյթները Մզգին օգտին ծառայելնէլ : Նախ՝ վանօրէից մէջ ուսումնարան հաստատելով՝ Արձական ժողովին և Սուսմեական խորհրդին տուած հիմնադրին համաձայն, և որի մէջ որ պէտք կայ՝ հիւանդանոց, տպարան, թանգարան :

43. Սանտէից հոգաբարձութիւնը իւրաքանչիւր վանքի համար երկերկու գործակալ պէտք է ունենայ սեղացի, որոնք վանահօր նախագահութեամբը կը մատակարարեն ըզ վանքը՝ Վառանական ժողովէն անկախ կերպով :

44. Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը եօթ հոգիէ կը բաղկանայ որոնց երկուքը բժիշկ :

Տնտեսական խորհուրդը կ'ընտրէ այս Հոգաբարձուները և Քաղաքական ժողովին հաստատութեամբը Պատրիարքը կ'անուանէ :

45. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան նպատակը պիտի ըլլայ սոյն հաստատութիւնը իր նպատակին ծառայելնէլ, հոն սնորհներով նախ՝ կանանս որ Հիւանդանոց մը ազբատ հիւանդաց համար, երկրորդ՝ Պատասպարան մը ծեր ու անկար ազբատաց համար, երրորդ՝ Օգաստարան մը անառակաց համար, չորրորդ՝ Արթարան մը որք ու անտէրունչ տղայոց համար :

Մյս օթեփաննեքուն իւրաքանչիւրը Թէ շէնքի և Թէ կարգի կողմէն բժըշկական կանանաց և ողբահիլ օրինաց համաձայն պէտք է կարգադրեալ ըլլայ :

46. Առակաց սնորէնութիւնը Տնտեսական խորհրդին կը վերաբերի, Մյս խորհուրդը պէտք է հսկէ

որ ամեն կտակ օրինաւ որ կերպով վաւերացեալ ըլլայ . կտակոյնն գիտաւ որու թիւնը անխախտ պահովն և գործագրու թիւնը ապահով ըլլայ :

Այն արամադրու թեանց համեմատ՝ կտակի վերաբերեալ յատուկ կանոններու մասնաւ որ Հոգարար ձու թիւն պէտք է հաստատու Տնտեսական խորհուրդը :

Այր կտակին գործագրու թիւնը կտակոյնն գիտաւ որու թեանը համեմատ չ'ըլլայ , ընտանիքը իրաւունք ունի բողոքելու :

47. Թէ Պօլսի և թէ գաւառներու մէջ գտնուած ազգային անշարժ ըստացուածաց կալուածաց իրենեքուն (Սէնէթ . Հեօժէն . Սէր-չ) օրինակները Տնտեսական խորհրդին ձեռքով ժողովելով ազգային Վիանատան մէջ պիտի պահովն ամենայն ապահովութեամբ :

48. Տնտեսական խորհուրդը պէտք է հսկէ որ ամեն ազգային ըստացուած օրինաւ որ կալուածաց իրենեայ :

49. Ազգային նր և է կալուածի գնումն ու վաճառումը չը կրնար գործագրուիլ առանց Տնտեսական խորհրդին գիտութեանը , Վաղարական ժողովին հաճութեանն ու Պատրիարքին կնքագրութեանը :

Այն արամադրութեանց ու ժողովի Գ-Ի-Ե-Լ-Ի-Ն ըստած բանը վերցած է :

50. Պօլսի մէջ և շրջականները ազգային նր և է շեշու թիւն կամ նորագութիւն չը կրնար ըստիլ առանց Տնտեսական և Աշխատական խորհրդաց գիտութեանն ու Վաղարական ժողովին հաճութեանը :

Վճանապէս ազգային նր և է հաստատութեան հարստակ չը կրնար ժողովիլ առանց վերայիշեալ պայմանին :

Ե. Ազգային Աշխատանքի Խորհուրդ

51. Աշխատական խորհուրդը 10 հաշու ազէտ աշխարհականներէ կը բաղկանայ :

52. Աշխատեալիս խորհրդին պաշտօնն է՝ ազգային հաստատութից և ծախսաց ընդհանուր ակտու թիւեր և ազգային սնտուկին համարակալութիւնը :

Իր պարտաւորութիւնն է՝ ազգային հաստատութեանց մատակարարութեան հաշիւները կանոնաւորապէս առնել, ծախսաց օրինաւորութիւնն ըստուգել, ազգային եկամուտներն աւելցնելու ջանք ընել՝ այն առիձանն որ օր մը ազգային սնտուկին մուտն ու ելքը իրարու հասասոր գալով ընդհանուր տարբք մեծապէս թեթեւաց :

53. Ազգային սնտուկին մուտքն են գլխաւորապէս՝ տարեկան ընդհանուր տարբք, կարուածական հասցիք, դիւանական հասցիք, կտակ, նուէր և այլն : Ելքն են գլխաւորապէս՝ Պատրիարքարանի և Վիսնապատան ծախք, Հիւանդանոցի ծախք, կարօտակալ թաղերու եկեղեցեացն ու վարժարանացը նպաստ և այլ պատահական ծախքեր :

54. Ազգային սնտուկին հաշիւը ասմարակալութեան կանոնով պիտի ըսնրվի :

55. Աշխատեալիս խորհուրդը տարեգլխէն երկու ամիս առաջ յետադուր տարւոյն մէջ ըլլալու հասցիքն ու ծախքը կշտեղով՝ հաշուեցուցակը Վարդաբանի փոզովին պիտի ներկայացնէ :

Ը. Ազգային Դատարանական Իօրութիւնը

56. Վաստատանական խորհուրդը 10 իրաւասէր անձերի կը բաղկանայ, որոնց հինգը եկեղեցական և հինգը աշխարհական :

57. Վաստատանական խորհրդին պաշտօնն է ազգային դատատանական գործաց ընդհանուր ակտու թիւեր :

Իր պարտաւորութիւնն է՝ հակառակորդները արդարութեամբ իրաւախոհ ընելու ջանալ և իր վճիռ-

ներուն հիմ բռնել կրօնական մասին՝ նախնեացմէ աւանդեալ կանոնները, և քաղաքական մասին՝ Տէրութեան դատարանաց արգի կանոնները :

58. Արք պատահի այնպիսի խնդիր մը զոր Մատաւանական խորհուրդը իր ձեռնհասութենէն վեր դատէ, ազգային ժողովներէն որու որ անկէ անոր կը դրիկ :

59. Մատաւանական խորհուրդին մէջ դատեալ անձ մը միշտ իրաւունք ունի կրօնական կամ Վաղաքական ժողովին բողոքելու կամ խառն ժողով պահանջելու ըստ գործին :

Թ. Թաղական իսկուրգներ

60. Թաղական խորհուրդները կը բաղկանան ըստ տեղւոյն 5 էն մինչեւ 9 անդամներէ :

61. Թաղական խորհրդին պաշտօնն է՝ Թաղին տեղական գործոց մատակարարութիւնը, եկեղեցւոյն եկեղեցւոյանութիւնը, գաղթատան հոգաբարձութիւնը, աղքատաց խնամակալութիւնը, ազգայնոց մէջ պատահած վէճերուն քննութիւնն ու խաղաղարարութիւնը :

Ար պարտաւորութիւնն է՝ Թաղին եկեղեցւոյն պաշտառութեանը խնամ տանել, Թաղին մէջ թէ աղջկանց և թէ աղայոց համար ըսկզբնական դատախարակութեան բարեկարգ գաղտտուններ ունենալու ջանք ընել, և Թաղին կարօտեալ ընտանեաց ձեռնասու բլլալ :

62. Թաղերուն մէջ թէ եկեղեցւոյ և թէ գաղթատան սր և է կալուած Թաղական խորհուրդին անմիջական անօրէնութեանը տակ է. այսպիսի կալուածոց գնումն ու վաճառումը ըստ 49. Յօդ. կը գործադրվի :

63. Ամեն Թաղ մէյմէկ անտուկ պիտի ունենայ Թաղական խորհրդին հսկողութեանը տակ :

Այս անտուկին մուտքն են՝ Թաղական ատրքը, եկեղեցւոյ և գաղթատան կալուածոց եկամուտները :

եկեղեցւոյն հասոյթները , ազբաւաց համար եղած նուէրներն ու կտակները և այլն . ելքն են՝ Թաղին եկեղեցւոյն և գպրտանոց ծախքերն ու ազբաւաց օգնութիւնները .

64 . Այն Թաղական խորհուրդ իր Թաղին մէջ եղած ծննդոց , ամուսնութեանց և վախճանմանց արձաւնազբութիւնը պէտք է որ ունենայ կանանաւ որ կերպով .

65 . Թաղական խորհուրդները իրենց պաշտօններուն մէջ Տեսուչ խորհուրդներուն հետ ուղղակի յարաբերութիւն ունին . եկեղեցւորանութեան գործերու համար՝ Տնտեսական խորհրդին հետ , գպրտանոց ու սուսնական մասին համար՝ Ասուսնական խորհրդին հետ , գրամական գործերու համար՝ Աշխատական խորհրդին հետ , գասական գործերու համար՝ Վաստատանական խորհրդին հետ :

Թաղական խորհուրդը երբ չը կրնայ հսկաւաւ կորդները իրաւախոհ ընել , գործը Վաստատանական խորհրդին պէտք է զրկել իր քննութեան անդէկազբով :

Գ. Ազգային Դիւանատուն

66 . Պատրիարքարանին մէջ դիւանատուն մը պիտի հաստատուի որոյ գործը պիտի ըլլայ ազգային սրբաւնական գրութեանց անօրէնութիւնը :

67 . Վիւանատունը երեք գրասենեակի պիտի բաժնուի :

ա . Թղթակցութիւն , որ Պատրիարքարանէն զբրկուելու գիրքերուն և ի Պատրիարքարան հասած Թուղթերուն կարգաւ որութեանը կ'ըզբաղի :

բ . Արձանագրութիւն , որ ազգային ժողովոց և խորհրդոց վերաբերեալ Թուղթերուն կարգաւ որութեանը կ'ըզբաղի :

գ . Ազգահամար , որ ազգայնոց քաղաքային վիճաւ

Կազբու թեանը՝ այսինքն ծննդեան, ամուսնու թեան և վախճանման վերաբերեալ արձանագրութեանց կարգադրութեանը կ'ըզգատի։ Այն գրասենեակէն կը տըրքին ազգայնաց թէ ճամբորդութեան համար և թէ առեւտրական գործօղութեանց համար պէտք եղած վաւերական թուղթերը, նաեւ ծննդեան, ամուսնութեան և վախճանման վկայականները։

68. Թղթակցութեան գրասենեակը՝ ներքին և արտաքին թղթակցութեանց և թուրքերէն գրութեանց համար պէտք եղածին շտաբ գիւանադպիրներ պիտի ունենայ։ Այս գրասենեակը Պատրիարքին հրամանին ներքեւ է և ինք կ'անուանէ ասոր անդամները Քաղաքական Ժողովին հաւանութեամբը։

Արձանագրութեան գրասենեակը վեց գիւանադպիր պիտի ունենայ, երկուքը կրօնական և Քաղաքական Ժողովներուն գործոցը յատկացեալ, և չորսը՝ չորս Տեսուչ խորհուրդներուն գործոցը կարգեալ։

Այս գրասենեակին անդամները ամեն մէկը իր վերաբերական Ժողովին կամ խորհուրդին հրամանին ներքեւ է, զորոնք նոյն Ժողովները կամ խորհուրդները կ'ընտրեն և Պատրիարքը կ'անուանէ Քաղաքական Ժողովին հաւանութեամբը։

Ազգահամարի գրասենեակը պիտի ունենայ նոստաճը, զոր Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ և Պատրիարքը կ'անուանէ։

Այս գրասենեակներուն անդամներուն թիւը ըստ հարկին կ'աւելնայ կամ կը պակսի։

69. Դիւանատունը պիտի ունենայ գիւանապետճը որ Դիւանատան բոլոր գործոցը տնօրէն և պատասխանատու է, զոր Քաղաքական Ժողովը կ'ընտրէ և Պատրիարքը կ'անուանէ։

Դիւանապետը կ'ընէ ինք հանուր Ժողովին գիւանադպրութիւնը։

70. Վիւանապետը պարտաւ որեւոր է տարին ան
գամ մը Պօրթի ամեն մէկ թաղէն և հինգ տարին ան
գամ մը ամեն մէկ գաւառէն իրենց ազգահամարին, աշ
տիւնին՝ ծննդոց, ամուսնու թեանց և վախճանմանց տա
մարնէ բուն օրինակնէրը պահանջել և ազգային Վիւա
նասան ընդհանուր ազգահամարին մէջ արձանագրել
ուայ :

71. Վիւանապետը ազգային ըզուանքով գիտցող
և տաճիկ բէնի ու ֆրանսիական բաւական հմտութիւն
ունեցող անձ մը պէտք է որ ըլլայ : Վանապետ գիւա
նապետները ազգային ըզուանքով գիտցող և իրենց
մասին մէջ հմուտ անձինք պէտք է որ ըլլան :

72. Վիւանապետները մասնաւորապէս պատառ
խանասու են իրենց մերթեմական ժողովին կամ խոր
հարգին առջև և ընդհանրապէս Վիւանապետին
առջև :

73. Ազգահամարի գրասեննակէն արժանի և է
թուղթ և վկայական պատրիարքական կերպով և գի
ւանապետին ըստարագրու թեամբը վաւերացեալ պէտք
է ըլլան :

74. Ազգային գիւանասու նր ամեն օր՝ ութ ժամ
բաց և գիւանապետները ներկայ պիտի գտնին
բաց խանութի օրերէն : Աթէ ամեն ինչ օր մը ժողով կամ
խորհուրդ ըլլալ պատահի, նոյն ժողովին կամ խոր
հարգին գիւանապետը նոյն, օրը ներկայ պէտք է գտնի :

2. ԳՆԵԱՌԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ա. Գուանական ըզմտութիւնը

75. Վաւառներու մէջ ընդհանուր ժողով կը
կազմվի թաղական և թեմական երեսփոխաններէն և

բոց անդամակից են նախ՝ գաւառին Արձնական և Վազարական ժողովներու նանդամներն ու Թաղական խորհուրդներու նախնապետները, երկրորդ՝ Ազգին կամ անդական իշխանութեան ծառայութեանցը մէջ գլխաւոր պաշտօնով մը պատուեալ անձինք, (տես 3օր 9) :

76. Վաւաական Վեհհանութժողովներու նպաշտանն է՝ իւրաքանչիւր իր գաւառին կողմէն երեսփոխան նախկանք գաւառին առաջնորդը ընտրել, Արձնական ու Վազարական ժողովները կարգել, անոնց վարչութեանը համարառութիւյն, և գաւառական ծանր կամ ընդհանրական գործերը անորինել :

բ. Առաջնորդ

77. Առաջնորդը Վաւաական ժողովներու նախագահն է և անոնց գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ :

Իր պարտաւորութիւնն է՝ գաւառին մէջ ազգային Սահմանադրութեան գործադրութեանը հսկել :

78. Առաջնորդը չը պիտի կարենայ վանքերու մէջ բնակութիւն հաստատելով իր պաշտօնին գլխէն հեռաւնայ, այլ գաւառին գլխաւոր քաղաքին մէջ ազգային Առաջնորդարանը պիտի բնակի ուր կը գաւառային և գաւառական ժողովները :

79. Առաջնորդը գաւառական ստաուկէն իրեն յատկացեալ ամսական մը պէտք է ունենայ և Առաջնորդարանին ներքին մատակարարութեան ծախքը իր վրայ ըլլայ :

գ. Գաւառական ժողովը և իր խորհուրդը

80. Վաւաայ Արձնական ու Վազարական ժողովները՝ ըստ տեղւոյն 7 էն մինչեւ 12 անդամներէ կը բաղկանան :

81. Գաւառաց թաղական և թեմական խորհուրդները ըստ տեղւոյն 5 էն մինչև 9 անդամներէ կը բաղկանան :

82. Լ՛սէն գաւառ իր Բաղարական ժողովին հըս կողմ թեանը ներքեւ մէջմէկ գաւառական սնտուկ պիտի ունենայ գաւառին ազգային եկամտոց և ծախուց անտեսութեանն ու համարակալութեանը հաճար : նմանապէս ամեն թաղ և թեմ իր սնտուկը պիտի ունենայ :

Լ՛յս սնտուկներուն համարակալութիւնը կանա նաւոր կերպով պիտի կատարօք :

83. Գաւառներու մէջ ամեն Լ՛աջնորդարան իր գաւառական դիւանատունը պիտի ունենայ : նմանապէս ամեն թաղ և թեմ :

Գաւառական դիւանները պարտաւոր են գաւառաին թաղական և թեմական ազգահամարները ժողովել և անսնցմով գաւառական ընդհանուր ազգահաճար կազմել :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ի Ը

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Տ Ո Ւ Ր Ք

84. Լ՛սէն ազգային անհատ՝ որ չափահաս է և վաստակի տէր, պարտաւոր է ազգային պիտոյից պահանջած ծախքերուն մասնակից ըլլալ : բաց անսնցմէ որոնց կարողութիւն չունենայը իրենց թաղին կամ իրենց արհեստակցաց կազմէն վկայեալ է :

85. Լ՛ազային տուրքը տարեկան է և բաշխման հիմ պիտի բռնըօք իւրաքանչիւրին կարողութիւնը :

86. Լ՛րկու կերպ է ազգային տուրքը : մէկը ընդ

Հանուր՝ որ ընդ հանուր ծախուց յատկացեալ է և կը հարբի ի կեղծական վարչութեան կողմէն ազգային սնտուկին համար, և միւր մասնաւոր՝ որ մասնաւոր ծախուց յատկացեալ է և կը հարբի թաղական խորհրդաց կողմէն թաղական սնտուկին համար:

87. Պարսի մէջ ընդ հանուր տուրքին բաշխման ու հարկաւորութեան կողմէն Վաղարշական ժողովին մէջ կ'որոշի և ընդ հանուր ժողովով կը հաստատուի, իսկ թաղական տուրքը ամէն թաղ իր խորհուրդին մէջ կ'որոշէ և կը հաստատուի:

Սոյնպէս կը անօրինակէ և գաւառներուն մէջ գաւառական ընդ հանուր տուրքն ու թաղական մասնաւոր տուրքը:

88. Վաւառները մասնակից պիտի ըլլան ազգային ընդ հանուր տուրքին:

Վաւառներուն կողմէն ազգային կեղծական սրնտուկին տրոփելու միտելու ցարդ սովորութիւն եղած տարեկան տուրքին փոխարէն՝ գաւառական սնտուկը իր հարկաւոր գաւառական ընդ հանուր տուրքին հարկին պարան պիտի տայ ազգային կեղծական սրնտուկին:

Հարիւրին սրբան տրոփելը Պարսի Վաղարշական ժողովը պիտի որոշէ:

Գ Լ Ս Ի Ի Գ .

Ը Ն Տ Ը Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ա. Ընտրական օրէնք

Է. Ընտրութեան դրոշմ

89. Ի նորելու իրաւունքը ըման 25 տարուց հասակէն կ'ընկաի:

90. Ընտրելու իրաւունքէն զրկեալ կամ արգիւեալ են դատաստանուալէս :

Մտին՝ բրէտիան յանցանօք դատապարտեալ և հրապարակաւ նշուակեալ անձինք, որոնք մեռեալ են քաղաքականապէս ըստ օրինաց Տէրութեան :

2^ր. Ազգային գործոց մատակարարութեանը մէջ նենդութեամբ բռնրված և ազգային ատեանի մը կողմէն դատապարտութիւն կրած անձինք, որոնց հաճախ դատող ատեանը ազգային գործոց մէջ չը գործած վիճ վճռած ըլլայ :

3^ր. Տէրութեան կողմէն զգաստացուցիչ պատիժ կրած կամ ազգային զգաստարանէն ելած անձինք, որոնց ազգային ատեան մը արգիլած ըլլայ ընտրելու իրաւունքը : Այս արգիւլքը կը վերնաց երբոր այսպիսեաց կատարելապէս զգաստացեալ ըլլալը արգիլող ատեանին կողմէն վկայվի :

4^ր. Իտելագարութեան պատճառով անբաւական դատեալ անձինք, որոնց կատարելապէս առողջացեալ ըլլալը փութեալէն կերպով վկայեալ չ'ըլլայ :

5^ր. Հարկ եղած ազգային տուրքը կարողութիւն ունենալով մերժող անձինք, որոնք ազգային եպերելի են իբր ազգային պարտեաց զանցառու : Այս արգիւլքը կը վերնաց երբ այսպիսիք ազգային այս անհրաժեշտ պարտականութիւնը ճանշել ըստին :

2. Ընտրելիէն գոյնու

91. Ազգային գործոց անօրէնութեանը մէջ որոշազակիան ձայն ունենալու իրաւունքը ըման 30 տարւոյ հասակէն կ'ըստին :

Ամենայն անհատ ազգային որ եռսուն տարին ըստ ջուցած է և չ'է դատաստանուալէս զրկեալ կամ արգիլեալ ազգային իրաւանց վայելու մէն, ընտրելի է ազգային որ և է պաշտօնի համար :

92. Ընտրութեան հիմ պիտի թանձրիմք բնակչաց թիւը :

Պօլսի ամեն մէկ թաղին և ամեն մէկ գաւառին բնիկան երեսփոխաններու ն բաշխման ցուցակը յատուկ պատկերով պիտի նշանակիմք :

Արեսփոխանաց բաշխման ցուցակը՝ ամեն հինգ տարին անգամ մը կը նորոգիմք, ազգային Արեւմտասան ընդհանուր ազգահամարին համաձայն :

Այս վերանորոգում մը Արարութեան գլխաւոր անգամաց, այսինքն Արժանեան ու Վարդաբեկեան ժողովոց աստեճայե աներու ն և Տեառչ ու Վասակարար խորհրդոց աստեճայե աներու ն մէկ անգ պարտիք ձեւացած Հաստիսորհուրդ ժողովին մէջ կ'ըլլայ :

93. Թէ Պօլսի թաղերէն և թէ գաւառներէն ուղիւս երեսփոխանները հարկ չ'է որ ընտրող թաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան, բաւական է որ Պօլսի մէջ բնակին, և ազգասիրութեան ու պատուաւորութեան մասին ընտրողաց համարումը լրացած անձնիք ըլլան :

Այս երեսփոխանները չէ թէ գիրենք ընտրող թաղին կամ գաւառին երեսփոխանները կը սեպին Անդհանուր ժողովին մէջ, այլ Աղղին երեսփոխաններն են համագոր իշխանութեամբ :

Ընտրողին ժողովը

94. Ընդհանուր ժողովին լուծվելու օրէն երկու ամիս առաջ գաւառներու ն և մէկ ամիս առաջ Պօլսի թաղերու ն կը ծանուցնէ Վարդաբեկեան ամեն մէկ թաղէն կամ գաւառէն ուղիւս երեսփոխանաց թիւը և կը հրաւիրէ ընտրողին ժողով գումարել, յիշելով բնա-

բերու թեան պայմաններն ու ընտրու թեան կանոնները :

Սոյն կանգակին օրինակը թաղական խորհրդարանին մէջ բացազրեալ կը մնայ մինչեւ ընտրու թեանց աւարտումը :

95. Ընտրու թաղի մէջ ընտրողական ժողովներ կը կազմուի թաղին բնակիչներէն՝ երեւոյթաբար հետանդամակից ըլլալու արժանաւորութիւններէն արդէն վերջեալ (տես Հօդ. 9.) և ընտրողութեան պայմաններն ու նշանակումները :

Ընտրողական ժողովը 21 հոգիէ կը բաղկանայ, և թէ թաղի մը մէջ վերայիշեալ անձինքը այս թիւը չը լցնեն, պակասը նոյն թաղին մէջ էն շատ ատրք տուող ընտրողացմէ պէտք է լցնել :

Ընտրողական ժողովին նախագահ՝ եկեղեցւոյն բարոյիչը կամ անոր բացակայութեանը՝ աւագ երկցն է. իր գիւանքը կը բաղկանայ մէկ ատենապետէ, մէկ ատենադպրէ և երեք քննիչներէ :

Ընտրողական ժողովը թաղական խորհուրդին հետ միանալով կը նախագահէ ընտրական գործողութեանց :

96. Ընտրողական ժողովը ընտրու ընտրողական գործողութեանց մէջ կը պատրաստէ ու զվան երեւոյթաբար թիւ էն եւ ատրք տակ աւելի՝ ընտրողաց որոշումը գիւրացներու համար :

Սոյն ցանկին ալ բացազրեալ կը մնայ թաղական խորհրդարանին մէջ, իսկ ընտրողքն մէկ կերպով ըստի պեալ են այս ցանկին հետեւելու :

97. Ընտրողական ժողովները ամէն մէկը իր թաղին մէջ՝ ընտրողութեան պայմանները ըստու գերով՝ ընտրու ընտրողական գործողութեանց մէջ կը պատրաստեն այբու բերնի կարգով. այս ցանկը ու թ որ բաց պատի մնայ թաղական խորհրդարանին մէջ, որպէս զի թաղին ընտրողները կարենան իրենց անուանք վրայ գիտողութիւնն ունին նէ՝ ընել :

98. Ընտրողական ժողովը ամէն մէկ ընտրողական մէկ ընտրողական պէտք է ապա սոյն օրինակ :

Ա . . . ընտրոց

Ա . . . (անս թուլն)

և ընտրողական ժողովին կողմէն ըստորագրեալ :

Մասնաց այս ընտրողագիրը ներկայացնելու ոչ ոք պիտի կարենայ քրէտու փին մերձենալ :

99 . Այժմէ ընտրութեան հրաւերքը՝ որ և է պատճառով՝ Պատրիարքին կողմէն շրջաց (անս Յօդ . 94) , ազգային Վարչութեան կողմէն պէտք է որ ըլլայ Քաղաքական ժողովին աստե՛նացեալին ձեռօք :

Այժմէ ազգային Վարչութիւնն ալ զանցառութիւն ընէ իր այս պարտականութիւնը կատարելու , և ընտրութեան համար Սահմանադրութեան սրտած ժամանակը հասած ըլլայ , այն ասե՛ն ընտրողները իրաւունքնին վարելով՝ լիակատար իշխանութեամբ կը ժողովին իրենց թաղին կամ թեմին եկեղեցւոյն խորհրդարանը և ընտրողական ժողով կազմելով կ'ընտրեն իրենց երեսփոխանները ըստ ընտրական կանոնաց :

Արքոր այս կերպով երեսփոխանաց մեծազոյն մասին ընտրութիւնը լմրննաց , անսխալապէս լուծեալ է ըստ օրինի հին ընդհանուր ժողովը և զուրկ ամենայն իշխանութենէ , ուստի և ինչ որ գործէ կամ գործած է նոյն կէտէն ասղին , ապօրինուոր է և ապազօր իրելու շեղեալ :

Բ . - է - ո - ՚ - ի - ՚ - յ - ՚ - յ

100 . Մտրողաց ցանկին բացփելէն շարաթ մը կուրք՝ կիրակի առաւօտ ժամերգութեան աւարտումէն ետե՛ թաղական խորհրդարանին մէջ քուէարկութեան կ'ըսկրովն սնայէս :

Մտրողական ժողովին նախագահը ընտրողաց ցանկը ձեռքը առած կարգով կը կոչէ ընտրողները որոնք ընտրողագիրնին կը գնեն սեղանին վրայ և ընտրողաց ցանկին մէջ իրենց անուանը առ ջեւ ըստորագրեցն ետքը՝

հոն թուղթի մը վրայ քանի երեսփոխան ու զգած է նե՛ պնդան անձի անուն կը գրեն իրենց ձեռքովը վերեն ի վար կարգով և ամեն մէկ անուան առջև մականուն, բնակութիւն, արհեստ նշանակելով՝ թուղթը կը ծաւնն քուէտուփին մէջ կը ձգեն :

101. Վուէարկութիւնը գաղանկի է . ուստի պէտք է որ քուէարկութեան անձին կերպով մը գրեն իրենց քուէթուղթը, որպէսզի ուրիշ մը չը կարենայ տեսնել գրված անունները :

102. Վուէարկութիւնը ըստած որը պէտք է ընենայ :

Ինտրօզայմէ ավոր այն որը քուէարկութեան չը ներկայանայ՝ իրաւունք չունի ետքը բողոքելու :

103. Այն պիտի կարենայ միանգամայն երկու թաղի կամ գաւառի մէջ քուէ տալ :

104. Արտօնաւ թաղերն ու թեմերը՝ եթէ իրաւրու մօտ ըլլան, մէկ տեղ գալով կ'ընեն քուէարկութիւնը, իսկ եթէ հեռի ըլլան՝ իւրաքանչիւրը զատ զատ քուէարկութիւն կ'ընեն ու ետքը քուէարկութեանց արդիւնքը կը միացնեն :

Վ. Ե. Կ. Ե. Կ.

105. Վուէարկութիւնը ընենալէն ետքը՝ նոյն որը միևնոյն նիստի մէջ ընտրողական ժողովին հսկողութեանը ներքև տուփը կը բացվի . բնիկները քուէները կը համբեն և քուէարկուաց թիւին հետ կը բողոքատեն . եթէ տարբերութիւն գտնի կամ եղած տարբերութիւնը աննշան ըլլայ, այսինքն՝ մէկ կամ երկու թիւի (վանդի կրնայ պատահիլ որ քուէարկուացմէ մէկ կամ երկուքը մտաջամ ըլլան ընտրողաց ցանկին մէջ տարու գրելու), քուէարկութիւնը վաւերական կը համարվի, իսկ եթէ երկուքէն աւելի ըլլայ տարբերութիւնը և

ընտրողական ժողովը խարդախութեան կասկած ունենայ, դարձեալ քուէարկութիւն ընել կ'որոշէ միւս օր մը մինչեւ առաջիկայ կիրակին :

Ղմանապէս եթէ ուզված երեսփոխանաց թիւը չըլլայի առաջին անգամին՝ մնացածին համար երկրորդ անգամ ընտրութիւն կ'ըլլայ ուրիշ օր մը :

106. Աթէ պատահի որ մէկը պէտք եղածէն աւելի թըւով անուն գրած ըլլայ իր քուէթուղթին մէջ, նոյն թիւէն ետքը եկած անունները անընդունելի են :

Ղմանապէս վերէն ի վար կարգով չը գրված անուններուն քուէթուղթը անհամարելի է :

107. Քուէարկուաց թիւին կէսէն աւելի քուէ ըստացողներուն մէջ էն շատ ըստացող անձինքը երեսփոխան ընտրված են :

108. Աթէ մէկ կամ երկու անգամով առաւելութիւն չ'ըստացվի, ընտրողական ժողովը կը ճանաչուցնէ էն շատ առաւելութիւն ըստացող երկու անունները, և երրորդ քուէարկութիւնը օրինաւորապէս այն երկու անուանց վրայ կ'ըլլայ :

109. Աթէ հաւասար քուէ պատահի երկու անձանց վրայ, երիցադոյնը ընտրեալ է :

Վ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ Ե Կ

110. Ղմէն ընտրողական ժողով՝ իր թաղէն կամ գաւառէն ընտրված երեսփոխանաց անունները Քաղաքական ժողովին կը ներկայացնէ Պատրիարքին ուղեւալ տեղեկագրով մը, որոյ մէջ պէտք է ճշգրիտ նշանակված ըլլայ քուէթուղթին օրինակը, այսինքն՝ ընտրեալին անունը, մականունը, բնակութիւնն ու արհեստը և քուէարկութեան բոլոր պարագաները :

Քաղաքական ժողովը՝ քուէարկութեանց տեղեկա

դիրնեքը քննելով, կըտառագէ երեսփոխանաց իշխանու թիւնը:

Այս ըստու գու թե նէն ետքը Պատրիարքը պաշտօնական կերպով իմաց կու տայ նորընտիր երեսփոխանաց և կը հրաւիրէ զանոնք ընդհանուր ժողով գումարել որոշեալ օր մը:

111. Ընդհանուր ժողովը իր առաջին նիստին մէջ Վազարական ժողովին քննած անգլեկաց իրնեքը մտիկ ընելով ընտրու թեանց ըստու գու թիւնը կը վառ երացնէ և երեսփոխանաց իշխանու թիւնը հաստատելով իր կողմէ մու թիւնը կը լրացնէ:

112. Ընդհանուր ժողով կրնայ գումարովը երբ երեսփոխանաց մեծազոյն մասը՝ որ Պօլսի մէջ է՝ ընտրու ված ըլլայ, առանց սարսելու ընտրու թեանց վերջը կամ գաւ առական երեսփոխանաց որոնց ընտրու թեան ընտրը մէկ կողմէն Պօլս հասնելու վրայ կ'ըլլայ:

113. Աթէ մէկը քանի մը թաղերու կամ քանի մը գաւ առներու կողմէն ընտրու ված ըլլայ, ինքը կ'որոշէ որ թաղին կամ որ գաւ առին երեսփոխանու թիւնն ընդունելը: Աթէ ինքը չ'ուզէ որոշել, Ընդհանուր ժողովը փձակով կ'որոշէ:

Այն պարագային մէջ ընտրու թաղին կամ գաւ առին իմաց կը տրի ու բիշ երեսփոխան մ'ընտրել:

Այնպէս կ'ըլլայ երբ փախճանեման կամ հրաժարման պատճառով երեսփոխանաց մէջէն պակաս ըլլայ:

114. Ժողովարանին մէջ բացառիկապէս կ'արեւ մնայ երեսփոխանաց ցանկը այբու բէնի կարգով շինված, որոյ մէջ թրուականայր կը նշանակի անուան առջեւ՝ հրաժարում, փախճանում, և այլն: Ամանապէս երեսփոխանաց հետ առաջին և երկրորդ կարգէ անգամակից (Յօդ. 9) եզոզ անձանց ցանկը: Այս ցանկերը հինգ տարին անգամ մը կը նորոգ փին Ընդհանուր ժողովին նորոգ մանք հետ:

Իստ հարկին գործածելու համար՝ երեսփոխանաց
մէջմէկ տպեալ աշտնակի՛ր երեսփոխանու թեան պէտք է
արժի այն օրինակ .

Ա . . . . Աշտնակի երեսփոխան
(Ե՛մ գրեալս)

(Ըստ:գրութիւն երեսփոխան)

և ճակատք պատրիարքական կնքով կնքեալ .

Կ . Ընտան.Թիւն Պատրիարքի

115 . Պատրիարքը պէտք է որ Վշմիածնոց Արթու-
ղիկանն ձեռնադրեալ կամ անկէ իբր Վշմիածնոց և
պիտկոպոս ընդունեալ անձ մ'ըլլայ և Օսմանեան Տե-
րութեան հպատակ :

116 . Արձնական ու Վարդարական ժողովիւս բը իստն
ժողով կազմելով ընտրելու թեան պայմաններն ունե-
ցող եպիսկոպոսաց և վարդապետաց արժանիքը կը
քննեն թէ՛ կրճնական և թէ՛ քաղարական մասին և
կ'որոշեն երեք ընտրելի սրանց անունները Մեզ հանուր
ժողովին կը ներկայացնեն :

Մեզ հանուր ժողովին մէջ այն երեք ընտրելի ան-
ձանց վրայ դազանի քուէարկութիւն ըլլալով՝ սո՛ր
մեծագոյն մասին հաւանութիւնը ըստանայ , անի
կ'ըլլայ օրինաւ որ Պատրիարք Մզին :

Աթէ առաջին անգամին մեծագոյն մաս չը վատարկ-
փե , երկրորդ անգամ քուէարկութիւն կ'ըլլայ . եթէ
երկրորդին ալ չը յաջողի , երկու առաւելագոյն քուէ-
ըստացողաց անունները կը նանուցփե դիւ անիին կող-
մէն և երրորդ քուէարկութիւնը օրինաւ որտպէս այն
երկուքին վրայ կ'ըլլայ :

Աթէ պատահի որ քուէները երկու անձի վրայ
հաւասարապէս բաժնրփին , այն առեւն երկուքին մէկը
փճակով կ'ընտրրփի :

Այժմ ընտրեալը վարդապետ ըլլաց, անմիջապէս Աջ միանին կը դըրկիլն և պիտիտայն ձեռնադրովն լա համար:

117. Վարու թիւնը ընճնալէն և այքը ան զեկացիք մը կը շինիլն զոր բոլոր բազմականք կ'ըստորագրեն, և որոց օրինակը՝ Վեգհանուր ժողովին կերպիք կըրեալ խառն ժողովին միջնորդութեամբը Վ. Վրան կը մատուցիլն որ կ'անուանէ ըզՊատրիարքը:

118. Վորընտիր Պատրիարքը՝ գեա Վ. Վրան չը ներկայացած՝ Այկեզեցւոյ մէջ և Վեգհանուր ժողովին առջեւ հանդիսաւ որ ուխտս կ'ընէ սոյն օրինակ. «Վաս թի Վասուծոյ և առաջի Վ.դգիս Հայոց ներկայացեալ Վեգհանուր ժողով՝ ուխտեմ հաւատարիմ մնալ Վ.գ. գային Սահմանադրութեան և հակել բոլոր սրտով նարին անթերի գործադրութեան »:

119. Այժմ Պատրիարքը Սահմանադրութեան գէտ պակասութեան մը մէջ գտիլն, ամբաստանութեան տակ կ'ընկնի:

120. Պատրիարքին վրայ ամբաստանութիւն մը կամ ազգային երևոյթիսանոց կողմէն, կամ Արժանական ժողովին և կամ Վարդապետական ժողովին կողմէն կրնայ ըլլալ:

Արքայապետ ամբաստանութիւն մը պատահի, Վեգհանուր ժողովը կը գումարիլն և իր մէջէն քննիչ յանձնաժողով մը կը կարգէ 21 հոգիէ բաղկացեալ (7 եկեղեցական, 7 թաղական երևոյթիսան, 7 գաւառական երևոյթիսան) որոնք ամբաստանազայ մէջէն պէտք չէ որ ըլլան:

Քննիչ յանձնաժողովը՝ ամբաստանութիւնը քննելով, անզեկացիք կուտայ Վեգհանուր ժողովին որ գաղտնի քուէարկութեամբ կ'որոշէ խնդիրը: Այժմ այս որոշումը՝ որ ըստորագրեալ պէտք է ըլլայ որոշման կողմը քուէ առող ժողովականներէն, Պատրիարքի հրամարումը վճռած ըլլայ, երկու ժողովոց առեւնա:

պեանները Պատրիարքին կը ներկայացնեն որ յայնժամ
 Լ'գգին որոշ կամքը տեսնելով հրամարականը տալու
 պարտաւ որեւէ է :

121. Հրամարեալ Պատրիարքը վիճակաւ որ եպիս-
 կոպոսաց կարգը կ'անցնի և ըստ այն կը անօրինակի Խառն
 ժողովին կողմէն :

Կ. Ընտրութիւն Առաջնորդաց

122. Առաջնորդի ընտրութիւնը գաւառական Բնդ-
 հանուր ժողովին մէջ կ'ըլլայ նայն և նման Պատրիարքի
 ընտրութեան :

Սոյն ընտրութիւնը գաւառական Խառն ժողովին
 միջնորդութեամբ վաւերական տեղեկագրով կը ծա-
 նուցի Պատրիարքին որ կեդրոնական Խառն ժողովին
 հաւանութեամբ կ'անուանէ զ'առաջնորդը :

123. Այժմ Առաջնորդը Սահմանադրութեան դէմ
 պահաւթեան մը մէջ գալի, ամբաստանութեան տակ
 կ'ընկնի Վաւառական ժողովոց կողմէն, և քննութիւնը
 ըստ 120 յօդուածին ըլլալով՝ գատը կեդրոնական Խառն
 ժողովին մէջ կը տեսի որ ըստ պատշաճին կը անօրինէ :

Է. Ընտրութիւն Եղեցականաց և Խորհրդականաց

124. Բնդհանուր ժողովը կ'ընտրէ Արձակաւ ու
 Քաղաքական ժողովոց անդամները :

Քաղաքական ժողովը կ'ընտրէ Տեսուչ Խորհրդոց
 անդամները բաց թ Վատաստանական Խորհրդէն որոյ
 և կեղեցական անդամները Արձակաւ ժողովը կ'ընտրէ :

Վատաստանական Խորհրդին անդամները 40 տա-
 րին լրացուցած և ամուսնացեալ անձինք պէտք է որ
 ըլլան :

Թագին ընտրողները կ'ընտրեն Թագական Խորհրդ-

գին անդամները Թաղին Մարտիկան ժողովին ներկայ
յալ Թեանք, բայց ընտրական օրինաց :

Սոյնպէս կ'ըլլայ և գաւառներու մէջ ժողովական
նայ և խորհրդականաց ընտրու թիւնք :

125. Մեզ համար ժողովը հինգ տարին անդամ մը
մարտի վերջը կը լաւ մի և ապրիլի ըսկիցը կը նորոգ մի :

Արձանական ու Վաղարական ժողովներն ու Տեսաչ
խորհուրդները ամէն տարի մարտի վերջը կհատ շտի
միայն կը լաւ մի և ապրիլի ըսկիցը կը նորոգ մին (1) :

Թաղական ու Թեմական խորհուրդները շորս առ
բին անդամ մը մարտի վերջը կը լաւ մի և ապրիլի ըս
կիցը կը նորոգ մին :

Սոյնպէս կ'ըլլայ և գաւառներու մէջ ժողովաց և
խորհրդաց նորոգումը :

126. Ազգային երեսակախաններն ու Թաղական և
Թեմական խորհրդականները անմիջապէս վերընտրելի
են նոյն պաշտօնին համար : Իսկ Արձանական ու Վա
ղարական ժողովաց և Տեսաչ խորհրդաց անդամները
որ անմիջապէս վերընտրելի չ'են նոյն պաշտօնին հա
մար, ուրիշ որ և է պաշտօնի համար վերընտրելի են :

Սոյնպէս է նաև գաւառներու մէջ գաւառական
պաշտօնաւորաց վերընտրու թիւնք :

127. Միէն անդամ որ Ազգային ժողովներն ու
խորհուրդները նորոգ մին, նորընտիր անդամաց ցանկը
օրագրի միջոցով պէտք է հրատարակի :

(1) Առջի անդամ միայն ժողովականաց և խորհրդականաց կէսին
լաւ մի միակեղ կ'որոգ մի :

4. Պատշաճ խնամք

128. Ան ժողով և խորհուրդ պէտք է ունենայ ատենական գիւան մը, որ կը ըստ կանոնաց ատենակապետէ մը, ատենագրէ մը և պէտք եղածին շտափ փոխաւորներէ զորոնք ժողովն իր մէջէն կ'ընտրէ :

Այն անգամին երիցագունին ատենակապետութեամբ և կրտսերագունին ատենագրութեամբ նիստ կ'ընէ և իր գիւանը կը կազմէ :

129. Ատենակապետին պաշտօնն է՝ ատենանք բանալ և գոցել, ատենանին ներքին վարչութիւնը տնօրինել, փէճարանութիւններն ուղղել, կանոնագրութեանց պահպանութեանը հրակել և ատենաբաններուն կորգով խօսք տալ :

130. Ատենագրին պաշտօնն է՝ ատենանին մէջ խօսվածները գրի առնել, եղած որոշումներն ու տրված պատճառարանութիւնները ձշգիւ նշանակել, և ատենագրութիւնը հետեւեալ ատենանին ներկայացնել, և ամեն ատենանին խնդիրներու ցանկը պատրաստել առաջնութեան հարգով :

131. Ատենակապետի ու ատենագրի փոխանորդներուն պաշտօնը պիտի ըլլայ անոնց ներկայ չը գտված ատենաններուն մէջ զանոնք փոխանակել :

132. Ատենական գիւանը տարին անգամ մը կը նորոգվի և անգամներն անմիջապէս վերընտրելի են :

Նոգահանուր ժողովին գիւանը 5 տարին անգամ մը Նոգահանուր ժողովին հետ կը նորոգվի :

133. Կրօնականն ու Վաղարշական ժողովներն ու Տեսուչ խորհուրդները շարախն անդամ մը կը գումարովին ի Պատրիարքարան սրտշեւղ օր մը :

Ատե՛նապետները կրնան ու բիշ օր մը կամ ուրիշ տեղ մը արտաքոյ կարգի ժողով կամ խորհուրդ գումարել ըստիպօզական պարագայի մէջ :

Մեզ հանուր ժողովին գումարվելու օրը լրագրի միջոցով պէտք է ծանուցիմ գտնէ երեք օր առաջ :

134. Ասոնց մեծագոյն մասի ներկայութեան նիստը անբաւական կը համարվի և խնդրի մը վրայ վերջին որոշում չը կրնար տրվիլ :

135. Ասոնց ատե՛նապետի և ատե՛նագարի ատեան չը կրնար բացվիլ :

Արբ մեծագոյն մասը ներկայ ըլլալով՝ ատե՛նապետը կամ ատե՛նագարը և անոնց փոխանորդները ներկայ չ'ըլլան, երիցադու նին ատե՛նապետութեամբն ու կրտսերագունին ատե՛նագարութեամբը կը բացվի ատեան :

136. Ատե՛նապետէն խօսք չը խնդրած և չ'առած ներելի չ'է խօսիլ ատեանի մէջ :

137. Խնդիր մը առ աջարկել ու զօգր՝ նախ խնդիրնեքուն ցանկին մէջ պէտք է գրել սոց խնդիրն ու իր ունունը, և երբ կարգը գոյ, այն ատե՛ն իրաւունք ունի խօսելու նոյն խնդրին վրայ և ժողովը զանի մասիկ ընելու պարտաւոր է : Այս կարգը այն ատե՛ն միայն կրնայ փոխվիլ՝ երբ ուրիշ խնդիր մը պատահի սոց ըստիպօզական ըլլալը ժողովն սրտէ :

138. Խնդիր մը լաւ մը քննրվելէն, փե՛ծվելէն և աւոր վրայ ամենուն կարծիքը առնվելէն ետքը պէտք է որ քըէի գրվի, և որոշումը ներկայ գտալոց անդամներուն մեծագոյն մասին հաւանութեամբը կը տրվի :

139. Երբ անցնեցր չաւ ասար գան՝ եթէ նախա գահը ներկայ է՝ նախագահին կողմը կը հակի սրտու մը, եթէ ոչ՝ աստե՛նապետին կողմը :

140. Խառն ժողովին մէջ խնդրի մը սրտում մա լու համար պէտք է որ երկու ժողովները զատ զատ քուէարկու թիւն ընեն. երբ երկուքին ալ մեծագոյն մասը մի և նոյն սրտու մե քրած ըլլայ՝ խնդիրը կը լուծօի. իսկ հակառակ դիպուածի մէջ անհամաձայնու թիւն կը սեպօի երկու ժողովաց մէջ, և անտրէ՛նու թիւնը Մեղ-հանուր ժողովին կը մնայ (Յօդ. 1. 12) :

141. Ժողովներու ն մէջ սր և է ընտրու թիւն, դատաստան, ազգային տուրքի հաստատու թիւն, Սահմանադրու թեան վերաբննու թիւն, գաղանի քըւէարկու թեամբ կ'սրտօի. նոյնպէս կ'ըլլայ նաև ուրիշ սր և է խնդրի մէջ երբ գաղանի քուէարկու թիւն պա հանջօղ ըլլայ :

142. Խորհրդոց աստե՛նապետները կրնան մինակ կամ ըստ հարկին խորհրդական մ'ալ հեա առնելով՝ ու զած աստե՛նին Վաղարշական ժողովին մէջ ներկայա նալ և իրենց խորհրդին վերաբերեալ գործերու ն վըրայ խօսիլ, բայց քուէ չ'ուենին :

143. Ժողովներու և խորհուրդներու մէջ ամեն նիստ իր աստե՛նագրու թիւնը պէտք է ունենայ, զոր ներ կայ գտօղ անդամները կ'ըստորագրեն :

Մեղհանուր ժողովին աստե՛նագրու թիւնները Պատրիարքն ու գիւանին անդամները միայն կ'ըստորագրեն :

Մեղհանուր ժողովին անդամները ներկայ-Իւն Իււղի մը վրայ կ'ըստորագրեն ժողովարանը մտած աստե՛նին :

144. Մէն ժողով և խորհուրդ իր տեսչու թեան կամ մատակարարու թեան վրայ տարեկան ընդհանուր տեղեկագիր պէտք է որ տայ իր համարառու ժողովին կամ խորհրդին :

Այն անդեկագիրք բոլոր անդամոց կազմէն ըստորա գրեալ պէտք է ըլլայ .

145. Այսք անդամ իրարու վրայ առանց բանաւոր պատճառ մը գրով խնայեցու ներկայ չը գտնող ժողովականին կամ խորհրդականին անունը առանա գրու թեան մէջ կը յիշվի, և ժողովին կամ խորհրդին կազմէն առանապետը անոր կը գրէ չը գալուն պատճառը հարցնելու համար, եթէ պատասխան չ'ըն գունի ժողովը, կամ ընդունած պատասխանը զինքը գոհ չ'ընէ, երկրորդ գրութեամբ ժողովին գատու մը կ'իմացնէ անոր և կը յարգորէ որ յաջորդ առանին ներկայ գալի . եթէ նորէն չը ներկայանայ, այնպիսին իր ազգասիրական պարտու ջը մէջ զանցառաւ թիւն ըրած ըլլալով՝ իր զանցառաւ թիւնը հրատարական կը սեպվի . եթէ այսպիսեաց թիւը մինչև 3 հասնի, ժողովին նախագահը կամ առանապետը անոնց անդ զանանք ընտրող ժողովէն աւրիշ անդամներ կը խնդրէ (1) .

Այնք պէտք է ընէ երբ նայն թիւով ժողովականք կամ խորհրդականք պակսին թէ վախճանման և թէ հրատարական պատճառով .

Գ Լ ՈՒ Ի Ե .

Վ Ե Ր Ա Ք Ն Ն ՈՒ Թ Ի Ի Ն Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Ի ՈՒ Թ Ե Ա Ն

146. Ահմանագրական ժողովով որոշեալ Աք գային Ահմանագրութիւնը առաջին անգամ առժառմանակեաց ընդհանուր ժողովով կ'ընդունվի ու կ'ըստորագրվի, և յետոյ ահմանագրականապէս կազմեալ Բնդհանուր ժողովը գարձեալ ըստորագրելով՝ Աքին կազմէն կը վաւերացնէ զանի և վճարքար կը հաստատուէ .

1 Այս պատճառով թիւնը Բնդհանուր ժողովին վերաբերեալ չ'է .

Սահմանադրութեան ըստարագրել ալ բնագիրը ազգային Վիսանաւան մէջ կը պահուի և արխիւակը տարագրութեամբ կը հրատարակուի :

147. Վրացային Սահմանադրութիւնը ազգովին ընդունվելէն ետքը՝ Վրացին որոշ ու յայանի կառքը կը սեպի, և անոր պարունակած արամադրութիւնքը անսխախտելի են ազգային Վարչութեան կողմէն :

Իսկ երբ ազգային Վարչութիւնը Սահմանադրութեան գործողութեանը մէջ երկար փորձով ինչ ինչ յոգուածներու փոփոխութեան պէտք տեսնէ, ինք միշտ համեմատ փարսիլով անոնց, իր ընթացքին երբորդ տարւոյն վերջէրը միայն քննու թեան առ աջարկութիւն կրնայ ընել Վեդ հանուր ժողովին :

148. Այլք Վեդ հանուր ժողովը վերաքննու թեան առ աջարկութիւնը ընդունի, Վերաքննու թեան ժողով մը կը կազմէ սո՛վ կերպով :

Արանական և Վաղարական ժողովներէն շարական հոգի, Տեսուչ խորհուրդներէն երեքական հոգի, և ասանցմէ դուրս 10 հոգի զոր Վեդ հանուր ժողովը իր մէջէն կամ դուրսէն կ'ընտրէ, ընդ ամէնը 30 հոգի :

149. Վերաքննու թեան ժողովը ազգային Վարչութեան կողմէն եղած գիտողութիւնները միայն քննու թեան աակ տանելով, պէտք եղած փոփոխութիւնները կ'որոշէ և Պատրիարքին միջնորդութեամբը Վեդ հանուր ժողովին կը ներկայացնէ :

150. Սահմանադրութեան վերաքննու թեանը Վեդին համար անընդունելի է, երբ հիմնական ըսկզանց արամադրութեանցը համաձայն չ'ըլլայ, այն ըսկզանց որով ապահովեալ են Վրացին իրաւունքները, իրաւունք որոնց վրայ Վրացն անգամ չ'ունի իշխանու թիւն տնօրէնու թեան զի միանգամայն պարտիք են :

Պ Օ Լ Ի Ս

	Թ.ՈՂ	ԵՆԵՆԻՒՄ	Երեւոթանայ Քի-
1	Պ.ու. մքաւում.	Մայր Եկեղեցի	24
2	"	Ս. Յարութիւն	2
3	Կէտիկիաշա	Ս. Յովնաննէս	6
4	Լէնիքարու	Ս. Թադէոս և Բարթոլոմէ	4
5	Սանաթիա	Ս. Գէորգ	15
6	"	Ս. Յակոբ	1
7	Վարդաբարու	Ս. Յովնաննէս	2
	Սարգիսի գեղ	Ս. Ստեփանն	
	Ս. Ստեփանն	Ս. Աստուածածին	
7	Ս. Սարգիսի	Ս. Աստուածածին	2
	Թ.օմքարու	Ս. Նիկողայոս	
8	Թ.օմքարու	Ս. Նիկողայոս	2
9	Վարապէտ օմքիւկ	Ս. Յ. Ոսկեքերան	1
10	Պարաւո	Ս. Հրեշտակապետ	15
11	Լչիււղ	Ս. Աստուածածին	1
12	"	Ս. Եղիա	1
13	Խոսողիւղ	Ս. Ստեփանն	15
14	Վասրմիաշա	Ս. Յակոբ	1
15	Իւերա	Ս. Երրորդու թիւն	17
	Վալաթիա	Ս. Լուսաւորիչ	
16	Պէշիկիւթաշ	Ս. Աստուածածին	10
17	Օրթագիւղ	Ս. Աստուածածին	14
18	Վարուշէշիւ	Ս. Խաչ	5
	Հիւար	Ս. Սանգուխտ	
	Սիրիիւն	Ս. Երեք մանկուծք	
	Վարդիւղ	Ս. Աստուածածին	
19	Պէշիւքաւրի	Ս. Հախփախի	1
	Պէշիւքաշ	Ս. Նիկողայոս	
20	Վանախիւ	Ս. Ս. Աւարեւոյց	2
	Վ.ու. գիւնձաւք և Իճաւիկ	Ս. Լուսաւորիչ	
21	Սիկիւար	Ս. Կարապետ	8
22	"	Ս. Խաչ	11
	Վ.թ. մաւղ	Ս. Նշան	
23	Վաղկիւղ	Ս. Թադէոս	1
24	Վարթուլ	Ս. Նշան	1

Ա-Շրջանակ Ընդ-	Երեւոթանոց Բի-
1	Լիբուսազէմ 1
2	Լիզիպատա 1
5	Լեբիա 1
4	{ Վիպրոս } { Տարսոն } 1
	{ Սիա }
5	Սարաշ 1
6	Նաճիկ 1
7	Օէթուն 1
8	Ստանա 1
9	Լիզեսիա 1
10	Տիգրանակերտ 1
11	Վիւրախտան 1
12	Պաղատա 1
13	Բազէշ 1
14	Սան 3
15	Սիթանոր 1
16	Կարս 1
17	Սուշ 2
18	Լիզրենիա 1
19	Բարեբոզ 1
20	Կարին 2
21	Վարրեբոզ 3
22	Սրապիկեր 1
23	Բաշու 1
24	Գեղե 1

Ա-Շրջանակ Ընդ-	Երեւոթանոց Բի-
25	Մին 1
26	Տիգրիկ 1
27	Սալամիա 1
28	Կիւրին 1
29	Սիթէպ 1
30	Վիլիա 1
31	Շապին քարահատր 1
32	Սերաստիա 2
33	Լիզսիա 1
34	Սարսիան 1
35	Սմախա 1
36	Տրապիզոն 1
37	Ճանիկ 1
38	Լիզապա 1
39	Կեսարիա 2
40	Պաղատիա 1
41	Կուսինա 1
42	Օմիւռնիա 1
43	Պրուսա 1
44	Պանոպոլիս 1
45	Նիկոմիդիա 3
46	Սալամիա 1
47	Սիւրիանուսպոլիս 1
48	Սալապիա 1
49	Սիւրասիա 1
50	Սանա 1

Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ա Դ Բ Ա Կ Ա Ն Ժ Ո Ղ Ո Վ Ի Ն Ա Ն Դ Ա Մ Ք

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՍԵԲԱՍՏՅՈՅ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԳՆԲԴԱՊԵՏ
ՂԱԱԹՈՒՅ

Տ. ԵՐԵՄԻԱ ՔԱԿԱՆԱՅ
Ի ԱՍԴԻՎՆԱԴ

Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱԿԱՆԱՅ
ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱԿԱՆԱՅ
ՀԻՒՆՔԵԱՐՊԵՏԵՆՏԵԱՆ

ԱԼԹՈՒՆ ՏԻՐԲԻ

ԱԼԹՈՒՆ Մ.

ԱՇՆԱՆԵԱՆ Գ.

ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ Ե.

ԻԹԻՒՅԵԱՆ Կ. Ս.

ՄԻՆԱՍ Մ.

ՄԻՍԵՔԵԱՆ Գ.

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՍԻՐԵՆԵԱՆ Ց.

ՏԵՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ Ե.

ՓԵՇՏԵՐԱՅԵԱՆ Ս.

ՔԱՅՈՒՐԵԱՆ Թ.

ՔՈՒԹԻԿԵԱՆ Բ.

ՕՏԵԱՆ Գ. Ս.

Ղազարիս . 20 Յախ 1860 .

Աղղային Ղազարիս Ժողովին միանային
Հաւանութիւն ընդունելով և ըստորագրելով .

Կ. Պօլիս, ի Պատրիարքարան Հայոց .

24 Մայիս 1860 .

Գին 5 շառշ

Սեփականութիւն ազգային սնտուկին :

13356-13360

2013

